

КОУЧИНГ-ТЕХНОЛОГІЇ НА ЗАНЯТТЯХ МОВНОГО ЦИКЛУ: ДО ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ І КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Жовнір М. М.

Вищий державний навчальний заклад України
«Українська медична стоматологічна академія»

Висвітлено особливості коучингу як механізму, що скеровує діяльність студента на реалізацію поставлених перед ним цілей, та роль коуч-технології під час навчання у вищих освітніх закладах. Акцентовано увагу на специфіці використання засобів лінгво-коучингу на заняттях мовного циклу. Розглянуто особливості реалізації коучингу під час контролю навчальних досягнень студентів.

The article deals with coaching as mechanism that directs student's development to goals achievement. The author studies the role of coaching in the process of training in the higher educational System. Attention is focused on the specifics of usage of linguistic coaching tools in teaching linguistic cycle classes. Peculiarities of coaching realization during control of students educational achievements are examined.

Ключові слова: коучинг, лінгвістичний коучинг, наставництво, педагогічна технологія, оцінювання, моніторинг.

Помітні зрушення у сфері соціально-економічних відносин, демократизація, гуманізація, інформатизація суспільства зумовили модернізацію вітчизняної освітньої галузі та її стрімку орієнтацію на засадничі європейські стандарти. У руслі наслідування аксіологічних орієнтирів західних країн неабиякої ваги набуває зміна парадигми навчання з предметної на особистісно зорієнтовану.

Педагогічна інноватика спрямована передовсім на пошук нових способів актуалізації внутрішнього потенціалу кожного студента. Уміння самостійно засвоювати теоретичний матеріал, адекватно й ефективно застосовувати його в практичній діяльності – провідна ідея новітніх освітніх технологій. Метою навчання стає виявлення природних здібностей і хисту кожного, моніторинг готовності та здатності студентів до самостійної навчально-пізнавальної діяльності, створення сприятливих умов для досягнення ними окреслених орієнтирів і надзавдань.

Усебічно розвинута, освічена, інтелектуально-творча особистість, безсумнівно, спроможна стати висококваліфікованим і конкурентоспроможним фахівцем. Потреба підготовки справжнього професіонала, зокрема медика, зумовлює підвищення ефективності й урізноманітнення освіти. Невіддільним від цих процесів є коучинговий підхід, завдяки якому можлива перспектива організації педагогічної взаємодії учасників навчального процесу у ВНЗ на якіснішому рівні. Застосування цієї технології сприяє інтеграції головних компонентів самоосвітньої компетенції, мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційно-діяльнісного та рефлексивного. Наслідок – формування свідомої інтенції до особистісного і професійного вдосконалення, готовності студентів

до постійної копіткої праці з метою саморозвитку, вироблення навичок самостійного пізнавального пошуку, засвоєння студентами вмінь організовувати й регулювати самоосвітню діяльність, розвиток здатності до самоаналізу й самокорекції, самооцінки та самоконтролю.

Попри помітний науковий доробок, присвячений розвитку творчого потенціалу студентів (Ю. К. Бабанський, П. Я. Гальперін, О. А. Комар, О. О. Леонтєв, І. О. Пометун, В. В. Сафонова, М. М. Скаткін, І. С. Якиманська, Р. Дрейвер, Дж. Найсбітт, М. Полані, Дж. Шваб та ін.), проблема впровадження коучингу у ВНЗ досі повністю не розв'язана, що й зумовлює актуальність обраної теми. Нез'ясованими лишаються питання контролю засвоєння студентами знань за умов раціонального послуговування коуч-методом у освітніх інституціях загалом і в медичних ВНЗ зокрема.

Мета – аналіз специфіки впровадження коучинг-технології на заняттях мовного циклу в медичному виші. Поставлена мета передбачає розв'язання таких завдань:

- 1) подати сучасне потрактування коучингу і лінгво-коучингу в контексті освітнього дискурсу;
- 2) розкрити роль коучинг-технології у вищій школі;
- 3) окреслити особливості застосування цієї технології під час контролю й оцінювання студентських досягнень.

Використання коучингу розглядається у працях як світових (А. Браун, М. Вілер, М. О. Данилова, М. Дауні, Дж. Кліфорд, К. Коллет, Е. Праслоу, М. Рей, Дж. К. Сمارт, Дж. Стар, С. Троп, О. Д. Савкін, Н. В. Самоукина, В. О. Співак, Е. Стак, Дж. Уїтмор, Л. Уїтворт), так і вітчизняних науковців (Т. А. Борова, О. В. Бородієнко, І. С. Голяд, Т. М. Горохівська, С. А. Жицька, О. М. Єфімова, А. І. Ківшик, Л. В. Музичко, С. М. Романова, О. А. Тіщук, Т. Ю. Чернова та ін.).

Світова наукова традиція тлумачить термін коучинг по-різному: від наставництва до конструктивного професійного діалогу. Так, Т. Голві визначає коучинг як «мистецтво створення за допомогою бесіди і поведінки середовища, яке полегшує рух людини до бажаних цілей, так, щоб він приносив задоволення» [2]. Дж. Уїтмор дефінує його як «спосіб розкриття потенціалу людини з метою максимального підвищення її ефективності» [8]. За М. Дауні, «коучинг – це мистецтво сприяти підвищенню результативності, навчанню і розвитку іншої людини» [4]. Основою цього поняття лишається особиста мотивація й амбіційність кожного, зокрема і студента, який мусить не лише володіти знаннями, вміннями, навичками, а й постійно їх оновлювати і вдосконалювати. Цьому сприяє створення такого навчального середовища, в якому студент спроможний спланувати для себе оптимальні шляхи досягнення окреслених надзавдань і вибрати найсприятливіший темп свого руху.

Роль помічника і наставника при цьому виконує педагог, мета якого – формування свідомої і творчої особистості, розвиток і досягнення якої нетотожні обсягу засвоєної теоретичної інформації. Головним стає швидке й раціональне реагування, логічний добір навчального матеріалу та вміння доречно його використовувати в майбутньому професійному житті.

Обов'язкова вимога до викладача – володіння коучинговою компетентністю – «складовою професійної компетентності педагога, яка сприяє його активній та усвідомленій особистіснозорієнтованій позиції в коучинговій взаємодії з суб'єктами освітнього процесу» [4], що вможливорює краще розуміння кожного студента, аналіз його цінностей та внутрішньої мотивації.

Попри те, що в сучасному освітньому просторі роль викладача в розвитку внутрішнього потенціалу студентів нагадує тренерську чи консультативну, взаємозв'язок у навчально-пізнавальній взаємодії забезпечує контроль та оцінювання результату. На думку О. В. Бородієнко і Л. В. Музичко, для сучасного педагогічного дискурсу характерною є зміна акцентів у процесі оцінювання за умов раціонального застосування коучинг-методу. Учені переконані, що коучинг-підхід у навчанні дає можливість: 1) зосередитися на пошуку джерел помилок та шляхів їх подолання за рахунок власних ресурсів та в спосіб, який є найбільш прийнятним для особи; 2) зосередитися на пошуку шляхів компенсації відсутнього чи недостатнього наявного ресурсу для розв'язання навчального завдання; 3) зосередитися на пошуку власного зиску від розв'язання певного навчального завдання [1].

Дослідники цілком слушно радять не акцентувати на порівнянні об'єкта оцінювання з певним еталонним зразком із метою встановлення відповідностей чи розбіжностей між ними, а натомість застосувати коучинговий алгоритм: 1) опис: Що сталося (факт)? Чого ти хочеш зараз? 2) досвід. Чого ти навчився? 3) уміння: Яким чином ти зможеш це застосувати? 4) можливості: Якщо подивитися на цю ситуацію як на можливість, то які перспективи тут можна побачити? [1].

Свою інтерпретацію наперед спланованих кроків до досягнення поставленої мети мають Ю. Н. Юрлов і Г. Л. Орлянська [11]. Учені переконані в результативності узгодженої роботи з коучем за умови вибудовування плану особистого розвитку, де активна роль у процесі прийняття рішень відводиться студентові, а навчальна програма лише містить рекомендований тематичний континуум. На їхню думку, план особистого розвитку має містити такі ключові запитання:

Що саме необхідно досягти?

Як це буде відбуватися?

Коли це буде відбуватися?

Де це буде відбуватися?

Коли цей процес почнеться і коли завершиться?

Хто буде залучений у цей процес?

З ким необхідно погоджувати цей план? [11].

Для максимально швидкої концентрації на потенційних рішеннях, які студент має усвідомити і може реалізувати, в навчальному процесі варто використовувати техніку 3D [11].

Результативність спільної праці залежить від мети, її конкретності, істинності, доречності, актуальності та, безумовно, досяжності за вказаний коучем термін. Завдання педагога – продумане використання вправ, спрямованих на формування навичок, постановка цілей, стратегічне

планування. Ідеться про методику SMART, яка допомагає розвивати вміння ставити чіткі, конкретні, реалістичні цілі, досягнення яких суттєво впливатиме на особисте або професійне життя. Цей вплив, як зауважує Н. М. Горук, «вимірюється певними конкретними категоріями та узгоджується із життєвими планами і теперішньою ситуацією студента [3, с. 101].

Технологія коучингу розширює межі педагогічного дискурсу загалом, а її впровадження у вишах можливе під час викладання різних дисциплін на практичних, семінарських заняттях, для виконання науково-дослідних завдань, курсових, дипломних, магістерських праць із метою стимулювання творчого пізнавального пошуку, прийняття рішень, розвитку незалежності, рішучості та відповідальності студента. Умотивоване залучення коуч-методу також у науково-пошуковій роботі майбутніх дослідників, магістрантів та аспірантів. Заняття мовного циклу якнайкраще сприяють усебічному розвитку студента-медика як суб'єкта навчання.

У науковий обіг входить поняття лінгвістичний коучинг. Попри акцент на результативності використання коуч-технології під час вивчення іноземних мов, цілком реальною бачиться ефективність упровадження цієї інтерактивної методики на заняттях словесності, оскільки лінгво-коучинг потрібний для швидкого досягнення вищого рівня володіння мовою загалом як обов'язковою компонентою фахової компетенції медика. «Унормоване, лексично багате мовлення лікаря – одна з необхідних складових його професійної майстерності. В умовах діяльності в Україні, де державною мовою є українська, професіоналізм неможливий без високого рівня оволодіння нею», – слушно зауважує дослідниця Т. О. Лещенко [5].

Зворотний зв'язок між педогогом-коучем і студентом впливає на формування особистості кожного, хто навчається, а також сприяє розвитку самостійності, рішучості й відповідальності. Важлива мотивуюча роль викладача під час застосування коучингового підходу. Педагог-словесник ставить низку завдань, спрямованих на розкриття внутрішніх потенцій студента, допомагає віднайти потенціал для розв'язання завдань, що викликали труднощі. Чільне місце відведене гедоністичним почуттям, тобто здатності отримувати задоволення від цієї роботи. При цьому обов'язковим є дотримання базових принципів контролю якості засвоєння знань (об'єктивність, системність, своєчасність, цілеспрямованість, тематичність).

Застосовуючи коуч-метод, «слід розрізняти моніторинг та оцінку», – наполягають Ю. Н. Юрлов і Г. Л. Орлянська. Моніторинг як «регулярна перевірка процесу реалізації плану особистого розвитку» відрізняється від оцінки – «аналізу і висновків по плану особистого розвитку відразу ж після його остаточного виконання» [11]. Педагог-коуч реалізовує основні функції моніторингу студентських досягнень: діагностує ефективність і доцільність використаних ним методів і прийомів, визначає можливості подальшої роботи кожного студента, добирає систему завдань і вправ, що сприяють узагальненню, поглибленню й систематизації знань, розвитку логічного мислення й ерудиції. Перевірка здійснюється як для повторення, уточнення рівня освоєння навчального матеріалу, так і для коригування процесу

оволодіння новими знаннями, з'ясування результатів на шляху до повного виконання окресленого викладачем надзавдання. На нашу думку, доцільно створити атмосферу неконфліктної дискусії, конструктивного діалогу між викладачем і студентом. Педагог ставить запитання, залучаючи до активної комунікації. Кожен студент має змогу доповнювати, корегувати, уточнювати відповіді інших, апелюючи до власних інтелектуальних резервів. Більше того, Н. М. Горук переконана, що «спілкування у стилі «коучинг» вимагає від педагога щирого зацікавлення студентами і прийняття такими, якими вони є, емоційної компетентності, емпатії як здатності співпереживати, неупередженості, активного і глибинного слухання, професійних знань, технологій і досвіду» [3]. Така форма контролю вможливорює швидку перевірку знань у великої кількості студентів, а заняття з мови дають змогу розкрити внутрішні креативні резерви кожного з них. Умотивоване використання згаданої бесіди передовсім тоді, коли постає потреба перевірити підсумки навчальної роботи чи хід її виконання групою студентів, долучених до виконання певного колективного завдання.

Індивідуальний контроль викладачем-коучем сприймається студентами як звичайний елемент педагогічного дискурсу і не викликає негативу чи опору. При цьому пріоритетним є не обсяг засвоєних фактів, понять, реалій, передбачених навчальними планами викладача-словесника, а поступове збагачення інформацією на шляху до досягнення студентом мети, поставленої коучем.

Для формування вмінь самоорганізації й саморегулювання освітньої діяльності студентів Н. М. Горук радить використовувати традиційну для коучингу чотириступеневу модель GROW, розроблену Дж. Уїтмором [3]. Модель містить низку почергових кроків: постановка мети, перевірка її реальності, скрупульозний розгляд усіх можливих варіантів дій, утвердження волі до дії. Так, О. С. Хмельницька зауважує про ефективність завдання «Зміна перспектив», яка дозволяє розгледіти і вивчити проблему з урахуванням майбутнього. Її мета – навчити студентів розуміти точку зору іншого, побачити задачу очима іншої людини, подивитися на неї «під іншим кутом», щоб дослідити ґрунтовніше [9].

У цьому контексті цікавою і доречною на заняттях з української мови, на наш погляд, буде вправа «Пори року моєї душі», спрямована на краще усвідомлення цілей, з'ясування їхньої значущості в перспективі, а також контрасту між бажаним і реальним рівнем знань. Роль педагога – створення особливого творчого освітнього простору, консультування, наставництво, скеровування на вирішення нових пізнавальних комунікативних завдань, виконання яких дає уявлення про успіхи й досягнення кожного студента.

Звісно, логічно і раціонально вибудоване зростання тісно переплетене не лише з умінням активного й уважного слухання, а й із самоконтролем. Самоперевірка має стимулювати пізнавальну діяльність студентів, розвивати критичне ставлення до знань і сформованих навичок.

Отже, коучинг – це перспективна технологія, яка потребує раціонального впровадження в освітній діяльності загалом та на заняттях словесності зокрема.

її застосування посприє підвищенню мотивації студентів до навчання, зростанню їхньої фахової компетенції, налагодженню ефективності суб'єкт-суб'єктних взаємин викладача і студента, створенню умов для творчості в індивідуальній і колективній роботі, наданню свободи вибору шляхів виконання навчальних завдань, перетворенню контролю студентських досягнень на позитивний елемент педагогічного дискурсу.

Подальше дослідження феномена коучингу може бути здійснене в напрямі вивчення особливостей його використання та моніторингу результативності цієї технології з метою значного підвищення рівня продуктивності навчального процесу.

Список використаних джерел

1. Бородієнко О. В. Коучинг як інноваційна технологія особистісно-розвивального навчання: особливості застосування в професійному навчанні / О. В. Бородієнко, Л. В. Музичко // Молодий учений. – 2015. – № 2 (4). – С. 22–25.
2. Голтви Т. Работа как внутренняя игра: Фокус, обучение, удовольствие и мобильность на рабочем месте / У. Тимоти Голви. – Аппина Бизнес Букс, 2005. – 252 с.
3. Горук Н. М. Коучинг як ефективна технологія формування самоосвітньої компетентності студентів / Н. М. Горук // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2015. – № 11. – С. 99–104.
4. Доуні М. Эффективный коучинг. Технологии развития организации через обучение и развитие сотрудников в процессе работы. – М. : Издательство «Добрая книга», 2008. – 288 с.
5. Лещенко Т. О. Українська мова в медицині : навч. посіб. для самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів МОЗ України / Т. О. Лещенко, Т. В. Шарбенко, В. Г. Юфименко. – Полтава, 2017. – 258 с.
6. Праслоу Е. Коучинг в обучении: практические методы и техники / Э. Парслоу, М. Рэй. – СПб. : Питер, 2003. – 204 с.
7. Стак Э. Коучинг на предприятии. Станьте менеджером-тренером. – М. : Институт консультирования и системных решений, 2006. – 206 с.
8. Уитмор Дж. Коучинг высокой эффективности / Уитмор Дж. – М. : Междунар. академия корпор. управл. и бизнеса, 2005. – 168 с.
9. Хмельницька О. С. Коучинг як сучасна технологія підвищення ефективності / О. С. Хмельницька // Молодий учений. – 2017. – № 6. – С. 315–319.
10. Чернова Т. Ю. Педагогічний коучинг: навч.-метод. посіб. / Т. Ю. Чернова, І. С. Голіяд, О. А. Тіщук. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. – 166 с.
11. Юрлов Ю. Н. Курс лекций по дисциплине «Управление персоналом» / Юрлов Ю. Н., Орлянская Г. Л. – Череповец : ИМИТ СПбГПУ, 2009. – 427 с.